
S E G L

Ved Tiden for Selskabets Oprettelse fandt et Segl ikke den tidligere gængse Anvendelse. Det var som Regel personlige Underskrifter, ofte i stort Tal, der gav et Dokument Gyldighed. Af Selskabets Medlemmer anvendtes Segl i praktisk Øjemed, til Lukning af Brevskaber, og det forekom ofte, at en Rundskrivelse fra Sekretæren til Medlemmerne blev beskadiget under samtlige de paagældendes Paasætning og Opbrydning af Segl. Ved Indførelsen af Kuverter til Korrespondance svandt ogsaa denne Brug af Seglet stærkt ind.

Der skulde hengaa næsten 20 Aar af Selskabets Tilværelse, inden det fik sit eget Segl. Dette hænger formodentlig sammen med hele Selskabets ubundne Virksomhed i denne Periode. Der var kun et ringe Antal Medlemmer, der alle arbejdede med Opgaver af forskellig Karakter, uden Tanke for at organisere. Selskabet havde intet bestemt Navn; dets Møder holdtes under ganske private Former i Præsidentens Hus; der fandtes ikke andre Statutter end Grams Plan for Oprettelsen og den kgl. Approbation deraf. Nogen større Forbindelse med fremmede Akademier og Personer var endnu ikke indledet. Dertil kom, at Selskabets Forhold til Kongen og Kancellierne var meget personlig præget, grundet paa flere af Medlemmernes, og især Præsidentens, høje Statsembeder. Som Kongens nærmeste Raadgiver forhandlede Præsidenten, Grev J. L. Holstein, personligt med Kongen om Selskabets Anliggender, hvorfor derpaa følgende Forestillinger fra Selskabet til Kongen, underskrevet af Holstein selv, ofte mistede noget af deres officielle Karakter.

En ydre Anledning til, at Spørgsmaalet om et Segl til Selskabet blev fremført i April 1761, synes der efter Forhandlingsprotokollen ikke at have været. Det skal dog nævnes, at Forslaget om et Segl fremkom samtidigt med Ønsket om at kunne overrække nyoptagne Medlemmer et Diplom, formodentlig forsynet med et Segl, saaledes som det var Skik ved andre Akademier. I Selskabets Møde den 21. (20.?) April 1761 »blev i Societetet ventileret om et Sigil for Societetet, hvorom vare mange ulige Mee-ninger i henseende til inventionen. Societets Secretair lovede at lade forferdige et jüjeth [sic] til et og Teigningen ved samme. Justitzr [sic]¹ Klewenfeldt og Møllman lovede ligeledes at indsende Tegningen af deris inventioner til Præsidem«. I Luxdorphs Dagbøger staar under 20. April 1761: »Længe ventileret om et Sigill for Socie-

¹ T. Klevenfeldt var Etatsraad fra 1760.

tetet, Intet afgjort.« I et Møde 27. April fremlagdes ifølge Luxdorph¹ »Klevenfeldts Project til Societetets Sigill«. Dette er ikke omtalt i Selskabets Protokol. For det følgende Møde 6. Maj nævner Protokollen: ». . . og havde Justitzraad Møllman en Teigning til et Sigil med en Spion [sic] etc. . . «. Den 1. (5.?) August »blev afgjort om Sigillis at det skulle stikkes. Størrelsen omtrent som Teigningen, lidt mindre«. Og endelig blev Seglet i Mødet den 9. September 1761 forevist og approberet.

Ind imellem disse meget kortfattede Bemærkninger foreligger imidlertid et Brev af 25. Maj 1761 fra Hielmstjerne til Billedhuggeren Johannes Wiedewelt (1731—1802), hvori følgende vigtige Oplysninger om Seglets Oprindelse gives²:

»Jeg var i gaar i Deres Huuss og vilde taldt med dem, men de var paa Fredensborg. Det Sigil som videnskabers Societetet skal have har givet anledning til mange Dispyter imellem endel af membra; de lærde ere ei anderledes, Kongen har endelig resolveret at Sigillet skal bestaae i det danske vaaben, saaleedes, som det staaer paa hosføiede Specie Rd, og dette vaaben skal holdes af en paa bagbenene staaende Griph /: Gryphen bliver effter hosføiede Teining:/. Hav den Godhed, og gjør et udkast til en Teining, saaleedes, som De finder det beqvemeste, GeheimeRaad Holstein maa tage det ud med paa Taarsdag Middag for at foreviise det Hs Majestet; Tag ei ilde op ieg anden gang gjør uleilighed hermed, da ieg igien er til Tieniste i alt som dependerer af mig.«

Det er herefter sandsynligt, at den anvendte Tegning til Seglet er udført af Wiedewelt.

Der findes ikke Tegninger af Seglet eller Oplysninger af nogen Art i Selskabets Arkiv om Udfærdigelsen deraf. Det cirkelrunde Segl, »Selskabets store Segl«, viste det saakaldte »Kabinettsvaaben«: Skjoldet delt i to Felter, hvori henholdsvis Danmarks tre, af Hjerter ledsagede Løver, og Norges øksebaerende Løve, derunder en »Skjoldfod« med de tre Unionskroner. Det var prydet med Kongekronen og holdtes af en Grif d. v. s. et Fabeldyr, der viser Ørnens Overkrop og Vinger og Løvens Ben og Bagkrop. Seglet var forsynet med følgende Omskrift: SIGILLUM SOCIETATIS REGIÆ BONIS ARTIBUS PROMOVENDIS DEDITÆ. Under Vaabenskjoldet saas Aarstallet 1760, der syntes noget tilfældig valgt, men maaske kunde tyde paa, at Forhandlingerne, som sluttedes i 1761, havde staaet paa i længere Tid før Vedtagelsen. — Foruden det store Segl havde Selskabet ogsaa et mindre, af oval Form, med en abbrevieret Omskrift, men i øvrigt af samme Udseende.

Om Seglets tidligste Anvendelse vides kun lidt. Først i et Møde 13. Oktober 1769 vedtoges det, at Seglet (det store) skulde trykkes paa Diplomet til nye Medlemmer. Det lille Segl paatræffes i Selskabets Arkiv første Gang saa sent som i 1780 paa et efter Hielmstjernes Død udarbejdet Kommissionsforslag til en Plan for Indretningen af Selskabets Regnskab m. m. I en Opgørelse over Selskabets Effecter beroende i Hielmstjernes Dødsbo er bl. a. nævnt: »Societetets Segl til Diplomata, som blev leveret til Buddet«. Da Selskabet fik nyt Bud (Prot. 4. Jan. 1782), blev »Nøglerne ham udleveret,

¹ Luxdorphs Dagbøger, udg. ved Eiler Nystrom. I. Kbh. 1915—30. S. 136 f.

² Det kgl. Bibliotek. Ny kgl. Samling. Fol. 1299 e (Nr. 360).

samt Selskabets store Segl«. Derimod er Seglstemplet ikke nævnt i et »Inventarium eller Fortegnelse paa de Videnskabernes Selskab tilhørende Effecter 1796«.

Tre Aar efter Sekretæren Th. Bugges Død 1815 foreslog den nye Sekretær, H. C. Ørsted, i et Møde 4. September 1818 »at lade forfærdige et nyt stort Segl for Selskabet i Stedet for det, som i Sl. Etatsraad Bugges Tid var bortkommen. Jacobsen begjærer for et saadant 125 til 150 Rbd«.¹ Det besluttedes, at »naar Cassecommissionen finder at udgivten kan taales, billiger Selskabet Anskaffelsen«. Sagen synes herefter at have hvilet, indtil Ørsted i Mødet 21. Januar 1819 forespurgte, »om han turde lade et Stempel til Selskabets store Segl [udføre] hos en Kunstner Muhle, som vil stikke det for 50 Rbd«². Beslutningen var som ovenfor: »Naar Kassecommissionen intet havde derimod at erindre billigede Selskabet dette«. Ørsteds derpaa indgivne Andragende af 14. April 1819 til Kassekommissionen indledes med følgende Sætning: »Som bekjendt har det Kgl. Vid. Selskab i mange Aar intet Stempel havt, til at aftrykke dets store Segl, under de af det udstillede Diplomer«. Andragendet godkendtes af Kassekommissionen, og ifølge Selskabets Kassebog udbetaltes 9. November 1819 50 Rbd. til Gravør Muhle. — Næppe var det nye Stempel færdigt, før det blev nødvendigt at forandre det. Ved Skrivelse af 9. November 1819 fra Departementet for de udenlandske Sager meddeltes Selskabet følgende: »Ved en af den Kongel: Gesandt i Stockholm ifølge dertil erholdte allernaadigst approberede Instruxer, under 1ste Septemb: d: A: afgiven formelig Erklæring har Hans Majestæt ladet tilkjendegivet Sin Beslutning af det Danske Vaaben at udelade den Norske Løve, saaledes, »at den hverken af Hans Majestæt eller Allerhoistsaānes Arvinger og Efterkoānere skal blive benyttet enten paa Akter, Documenter, Stempler, Mynter, Bygninger, Emblemer eller paa nogen anden Maade, af hvad Navn være kan; — at de dertil nødvendige Foranstaltninger skulle vorde trufne og, i det seneste, iværksatte i det Danske Monarkie i Europa inden 1ste Januari næstkoānende Aar 1820, men at deñe Beslutning ikke skal have nogen tilbagevirkende Kraft«. Det har derpaa behaget Hans Majestæt under 22de f: M: [Okt.] allernaadigst at approbere den her vedlagte Tegning, som Mønster, hvorefter de besluttede Forandringer i det Kongel: Vaaben blive at indrette, og under 29de s: M: at befale: »at de blandt de Kongel: Collegier, Directioner, Autoriteter m: m: som ved Udfær-

Selskabets nuværende Segl, graveret
1819 af C. A. Muhle. 1:1.

¹ Dette kan være Salomon Ahron Jacobson (1754—1830), Professor, Hofgravør, eller hans Søn, Albert Jacobson (1780—1836), Professor, Hofsignetstikker.

² Carl Adolf Muhle (1786—1855), Medaillør.

digelser, hvortil det store Kongel: Segl ikke benyttes, have hidtil brugt et Segl, der indeholdt den Norske Løve, have fra 1ste Januari 1820 at bruge et Segl, der alene indeholder Kongeriget Dannemarks Vaaben, nemlig 3 blaae Løver med 9 røde Hjerter i Guld-Feldt«. Sekretæren maatte derfor atter tage Sagen op og foreslog i Mødet 17. December 1819 »at lade Muhle udføre de herved nødvendige Forandringer i Selskabets Segl og Stempel«. Sekretæren skulde accordere herom med Muhle. Den 28. Marts 1820 er 12 Rbd. udbetalt »Signetstikker Muhle« for dette Arbejde og atter 21. Juli 1820 15 Rbd. Seglet fremtraadte herefter alene med Danmarks Vaaben i Stedet for det »tredele« Skjold, men var i øvrigt ganske uforandret. I 1840 synes der at være foretaget en Ændring af Stemplet, muligvis i Forbindelse med den samtidige Udførelse af Tegning til et nyt Diplom. Ændringen bestod efter Muhles Regning i »en af mig udført Fordybning, Indlægning og Forandring af Danmarks Vaaben Feld«.

Det siger sig selv, at et Segl efter hele sin Art og sit Formaal maa omgaas med Konservatisme, saa vidt det er muligt. Bortset fra den i 1819 fra allerhøjeste Sted befalede Ændring af Rigets Vaaben har Selskabets Segl da heller ikke i det store og hele undergaaet væsentlige Rettelser. Dog maatte en Urimelighed, Aarstallet 1760, før eller siden ændres, da det let kunde komme til at staa som angivende Selskabets Stiftelseaar. Tilmed henviste dette Aarstal ikke engang til Tidspunktet for Seglets Vedtagelse, i Aaret 1761. Forandringen skete, da Sekretæren, H. G. Zeuthen, i et Møde 3. November 1899 foreslog at ombytte Aarstallet 1760 med Selskabets Stiftelseaar 1742. Nogen særlig Motivering for Forslaget udover dets Rimelighed synes ikke at foreligge, og det blev straks vedtaget og Ændringen udført. Ifølge Regnskabet foretoges Rettelsen af Aarstallet paa »2 Staalsigneter«.

Det endnu anvendte Stempel til det store Segl er det af C. A. Muhle i 1819 udførte; det er signeret med hans Navn. Ved dets fornemste Anvendelse til Aftrykning af Stemplet som Prydelse paa Medlemsdiplomerne betjente man sig først af rødt Lak, men senere er man gaaet over til almindeligt Blindtryk. Stemplet til det mindre Segl haves ogsaa og anvendes endnu til Seglaftryk i Korrespondancen.

I Foraaret 1900 lod Sekretæren, H. G. Zeuthen, udføre et graveret Bronzestempel til Trykning af Segloblater til Kuverter. Tegningen til dette Stempel er en noget fri Bearbejdelse af Seglet.

Som Prydelse paa Selskabets Publikationer har en Gengivelse af Seglet mærkelig nok først været anvendt fra 1917, da de nyoprettede Serier »Meddelelser« paabegyndtes. Gengivelsen tryktes paa Omslag og Titelblad. For Fremstillingen af en Cliché hertil udførte Tegneren Fritz Kraul en ny Tegning af det cirkelrunde Segl, omgivet med en Krans af Egeløv. Ogsaa denne Tegning var en noget fri Gengivelse af Seglet — maaske nærmest en Efterligning af Oblatstemplet. Afbildningen paa den til Trykning anvendte Cliché var noget mindre end Seglet. Først for ganske nylig, da der i 1941 foretoges forskellige mindre Ændringer vedrørende Publikationernes Udstyrelse, udførtes en ny Cliché, der var en nøjagtig, lidt formindsket, Kopi af Muhles gamle Seglstempel, indesluttet i en Ring af Perler og en Løvkrans. Tanken om en

saadan Prydelse paa Publikationerne kan føres helt tilbage til Hans Grams Forslag til Selskabets Oprettelse. I dette Forslags § 8 Pkt. 6 hed det: »For at tilkiændegifve, saavel for uden- som Jndenlandske, at Auctor er Membrum Collegii historiarum & antiquitatum Danici, skal paa hvert Skrift, som i saa Maade udgifves, staae paa Titel-Bladet et insigne eller Mærke stukket i Kobber, (paa den Maade som Vniversitetets Vaaben paa Professorum Disputatzer, og som Theatrum Sheldonianum¹ paa de Oxfortske Bøger,) som kunde være en Devise, med den Omskrift: COLL. HIST. ET

ANTIQQ. DAN. NORV. item «. Ved Behandlingen af dette Punkt i Selskabets

første Møde den 13. November 1742 vedtoges ifølge Forhandlingsprotokollen: »Hvad Devisen paa Societeetets insigne skall være blev til videre udsatt«. Grams Forslag ses imidlertid ikke derefter at være blevet genoptaget til Drøftelse før 175 Aar senere.

¹ Den Bygning, opført af Universitetskansler Gilbert Sheldon (1669), hvor Universitetet i Oxford havde Festlokaler, og hvor tillige »University Press« havde til Huse fra 1669. Nogle af de der trykte Bøger bærer paa Titelbladet et Stik af Bygningen.